

**РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ  
ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ**

Спеціалізована вчена рада ДФ 64.055.030 Харківського національного  
економічного університету імені Семена Кузнеця,

Міністерство освіти і науки України, м. Харків

прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань  
«Соціальні та поведінкові науки» на підставі прилюдного захисту дисертації  
«Розвиток інноваційної діяльності малих та середніх підприємств»  
за спеціальністю 051 «Економіка»

04 квітня 2023 року.

Шаповалова Аліна Олександрівна 1994 року народження,  
громадянка України,

освіта вища, закінчила у 2017 році Харківський національний економічний  
університет імені Семена Кузнеця за спеціальністю «Управління фінансово-  
економічною безпекою».

Дисертацію виконано у Харківському національному економічному  
університеті імені Семена Кузнеця, Міністерство освіти і науки України,  
м. Харків.

Науковий керівник Тищенко Вікторія Федорівна, доктор економічних  
наук, професор, Харківський національний економічний університету імені  
Семена Кузнеця, завідувач кафедри митної справи і фінансових послуг.

Здобувач має 14 наукових публікацій за темою дисертації, з яких до  
захисту зараховано 5, а саме: 4 статті у наукових фахових виданнях України (2  
статті мають по 3 співавтори), 2 статті у періодичних наукових виданнях,  
проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus.

1. Tyshchenko V., J. Kholodna, A. Krasna (Shapovalova). (2019). Analysis of  
innovative activities of small and medium-sized enterprises as fundamentals of their  
sustainable economic development. Acta Innovations. 2019. №33. P. 100–110. ISSN  
2300-5599 (Scopus).

2. Tyshchenko V., Shapovalova A. (2021). Formation of a system of indicators  
and modeling of activation of innovation activity of small and medium enterprises.  
Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2021. 3 (38). P. 262-  
71. e-ISSN 2310-8770 (Web of Science).

3. Shapovalova, A. (2021). Theoretical and Practical Foundations for the Development of Innovation Activities of Small and Medium-Sized Enterprises. *Economics of Development*, 2021. 20(2), 40-49 (Index Copernicus).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Опонент **Біловодська О. А.**, доктор економічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри міжнародної економіки та маркетингу, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У розділі 1, рис.1.4 (с.39) наведено періодизацію наукової думки відповідно до теорій інноваційного розвитку. Етап 3 хвили, що відповідає сучасному періоду містить «цифрову парадигму розвитку інновацій». Такий висновок цілком слушний, проте у подальшій роботі питання цифровізації залишились поза полем дослідницької уваги.

2. У підрозділі 1.2., рис. 1. (с.51) узагальнює бачення щодо варіантів короткого циклу інноваційної діяльності малих та середніх підприємств. У такому трактуванні, як правило, певна увага приділяється маркетинговій складовій інноваційної діяльності. На мій погляд, дослідження маркетингових аспектів лише б посилює значущість одержаних результатів для малого та середнього бізнесу.

3. У розділі 2, підрозділи 2.1 та 2.2. присвячені глобальній та макроекономічній аналітиці, проте питанням внутрішнього характеру, що розкривають внутрішні механізми, які дозволяють бізнесу розвивати інноваційну діяльність залишились в роботі без достатньої уваги.

4. Проведені аналітичні дослідження у підрозділі 3.1. ґрунтуються на обґрунтованих методах побудови когнітивних карт. Поряд з цим, процес шкалювання є важливим етапом, що впливає на достовірність одержаних результатів. Тому наведений на с.170 відбір лінгвістичної шкали потребує додаткового обґрунтування.

5. Іншим дискусійним моментом можна вважати позицію авторки щодо вибору засобів фінансування на різних етапах розвитку інноваційного проекту у підрозділі 3.3. Оскільки поза увагою залишився такий важливий чинник як доступність і складність отримання грантової підтримки розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств в Україні.

Опонент **Гонтарева І. В.**, доктор економічних наук, професор, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У параграфі 1.1 табл. 1.1. с. 43 автором подано окремі кількісні критерії віднесення підприємств до малих та середніх. Далі в текстовій формі узагальнено різні підходи до виокремлення якісних характеристики с. 45. Проте не до кінця зрозумілою залишилася позиція автора у питанні цілісного уявлення кількісних та якісних характеристик, що характеризують особливості МСП. Доцільно було б закінчити думку власними міркуваннями відносно якісних характеристик МСП та тим самим обґрунтувати, що ключовою з них є гнучкість, оскільки далі автор пропонує модель гнучкості 5F, яке слушно визначено як поведінкову складову інноваційного потенціалу підприємств.

2. Запропонована у розділі 2 система статистичної інформації діяльності МСП на с. 98 перенавантажена статистичними даними, які рекомендується використовувати у процесі аналізу, зокрема у підсистемі “Виробничо-господарська діяльність”, певні показники більше стосуються загальних економічних результатів діяльності МСП, які опосередковано характеризують інноваційну діяльність МСП.

3. У процесі аналізу стану та тенденцій розвитку малих та середніх підприємств, інноваційних процесів використано дані за різні періоди (параграф 2.1). Зокрема серед періодів дослідження було заявлено періоди до конфлікту на Сході України (2010 р.), але за даний період не всі показники узагальнені та проаналізовані. Слід відмітити різні періоди дослідження й стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності МСП в Європі у параграфі 2.2.

4. Позитивно оцінюючи в цілому ВОВ-аналізу, вважаю за доцільне не використовувати англійські слова (с. 144), а підібрати коректні слова з української мови. Дійсно теоретичне напрацювання у сфері інновацій, економіки, управління насичені словами іншомовного походження, що можна пояснити саме їх походженням, але, коли розробляється вітчизняний науковий продукт краще спиратися на рідну лексику. Наприклад у даному випадку можна було б використати аббревіатуру МПМ-аналіз (можливість, прорив, майбутнє).

5. Параграф 3.1. має назву «Система активізації інноваційної діяльності малих та середніх підприємств», в якому приділено увагу прикладним аспектам

формування умов активізації інноваційної діяльності МСП на макрорівні. Проте незрозумілим залишилося, що має автор під самою системою активізації інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, доцільно було б описово або схематично її представити, що підсилило б даний науковий результат.

6. Дискусійною вважаю позицію автора щодо підходу до формування альтернатив джерел фінансування з позиції етапів розвитку інноваційного проекту рис. 3.14, с. 209. Виходить так, що джерела фінансування на різних етапах одного проекту можуть змінюватися, виникає питання наскільки це доцільне?

Рецензент **Давидова О. Ю.**, доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, завідувач кафедри готельного і ресторанного бізнесу, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У пункті новизни – удосконалено методичний інструментарій аналізу умов розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, який на відміну від існуючих, поєднує різні рівні економічної системи (глобальний, макро-, мікро-) та включає кількісну складову у вигляді глобальних даних світових організацій (індекси глобальної конкурентоспроможності, індекс інноваційності). Проте доцільним, з нашої точки зору, було б також додати індекс глобальної конкурентоспроможності до схеми, яка систематизує усі застосовані методи аналізу стану, тенденцій та умов розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств до міжнародних індексів інноваційності та економічної свободи (рис. 2.2., с. 83);

2. У роботі автором запропоновано рекомендації щодо податкової підтримки інноваційних малих та середніх підприємств і фінансових інструментів забезпечення розвитку інноваційної діяльності, що належать до методів державного стимулювання інноваційного розвитку, проте, з наукової точки зору, було б доцільним розробити пропозиції щодо внутрішніх змін на малих та середніх підприємствах, спрямованих на підвищення їх гнучкості та здатності до інновацій;

3. Автором розроблено, обґрунтовано та обрано оптимальний сценарій для формування умов сприяння інноваційному розвитку малих та середніх підприємств, проте, доцільно було б надати рекомендації щодо партнерства малих та середніх підприємств з іншими підприємствами та установами.

Зокрема, важлива взаємодія і комунікації малих та середніх підприємств з науково-дослідними установами, закладами вищої освіти, дослідницькими центрами, що дозволило б підвищити їх доступність до новітніх технологій та ідей, які б дозволили їм активізувати інноваційну діяльність та прискорити інноваційний розвиток;

4. У роботі автором запропоновано науково-практичний підхід до виявлення драйверів та тригерів розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, названий як BOB-аналіз, який логічно пов'язує передумови (background), можливості (opportunity) та умови прориву (breakthrough) зі станом та змінами чинників зовнішнього середовища, що дозволяє виявити серед них стимули та імпульси для інновацій та прискорення інноваційного розвитку, але, з наукової точки зору, бажано було б також запропонувати практичні рекомендації щодо зміцнення кадрового потенціалу малих та середніх підприємств, а також розробки системи мотивації персоналу до інноваційної діяльності з метою забезпечення можливостей активізації інноваційного їх розвитку

Рецензент **Птащенко О.В.**, доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, професор кафедри міжнародних економічних відносин, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Розкриваючи теоретико-концептуальний базис предмету дослідження, у підрозділі 1.1. здобувачем здійснено періодизацію еволюції теорій інновацій, сформувавши теоретичний каркас розвитку інноваційної діяльності та визначено атрибути, які визначають її характеристики. Одним з них названо підприємницький дух інноваційної поведінки малих та середніх підприємств. Але у подальшому тексті дисертації мало уваги приділено розкриттю цього процесу.

2. У параграфі 1.3. обґрунтовано концептуальні засади розвитку інноваційної діяльності, які спираються на інтеграцію інституціональної та неокласичної теорії та систему специфічних принципів інноваційної діяльності МСП. Проте науково-практичний потенціал авторської концепції у процесі подальших досліджень реалізується не в повній мірі. Так, наприклад, у розділі 3 акцент зроблено на заходах державної підтримки та активізації інноваційної діяльності МСП. Проте на мій погляд, більшої уваги заслуговують процеси, пов'язані із адаптацією підприємств до зовнішніх умов.

3. У розділі 2 запропоновано практично-орієнтований підхід до виявлення драйверів та тригерів розвитку інноваційної діяльності МСП, що є безумовно цінним методичним інструментом для бізнесу. Разом з тим, обґрунтування у роботі шкали ідентифікації рівня сприяння розвитку інноваційної діяльності (табл. 2.16) не наведено. Тому постає питання, чому саме обрано крок шкалювання 0,2.

4. У розділі 3 наведено науково-прикладний інструментарій для сприяння розвитку інноваційної діяльності МСП. Одним з яких є запропонований сценарний підхід до обґрунтування вибору фінансових інструментів забезпечення розвитку інноваційної діяльності (рис.3.14). Такий інструментарій має суттєвий потенціал для покращення доступу МСП до фінансування їхньої інноваційної діяльності. Проте на мій погляд, для підприємств було б цікаво отримати більш детальний опис, що необхідно робити, щоб отримати фінансування. Це може бути, наприклад, розроблена дорожня карта, або інший деталізований план дій.

Голова спеціалізованої вченої ради ДФ 64.055.030 **Шталь Т.В.**, доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, декан факультету міжнародної економіки і підприємництва, надала позитивний відгук без зауважень.

Результати відкритого голосування:

"За" 5 членів ради,

"Проти" 0 членів ради,

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Шаповаловій Аліні Олександрівні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова спеціалізованої  
вченої ради



Шталь Т. В.